

JAARBOEK

VAN HET

CENTRAAL BUREAU VOOR GENEALOGIE

2001

DEEL 55

DEN HAAG - CENTRAAL BUREAU VOOR GENEALOGIE - 2001

'Adieu lieve generaal, leeft gezond, en gelukkig'

*Nederlandse genie-officieren in Russische dienst
aan het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw*

Bert Lever en Alexander Sapozhnikov

Gedurende vele eeuwen waren er nogal wat contacten tussen de Nederlanden en Rusland. Welbekend is bijvoorbeeld de periode dat Tsaar Peter de Grote (1672-1725) in ons land verbleef. Het Tsaar-Peter-huisje in Zaandam is nog steeds een toeristische attractie. En zelfs de Russische vlag is van de Nederlandse afgeleid. Op 21 juli 1694 (drie jaar voor zijn eerste bezoek aan de Nederlanden) raakte Tsaar Peter bij Archangelsk onder de indruk van het nieuw-bestelde, in de Nederlanden gebouwde, fregat de 'Heilige Profetie'. Hij vond alles er aan even prachtig. Zo ook de Nederlandse vlag er op. Hij besloot de vlag te kopiëren in een andere kleurevolgorde. De rode baan werd 'gewoon' van boven naar beneden verplaatst. Deze vlag diende eerst als vlootvlag, maar al spoedig als staatsvlag.¹

Ook op het gebied van handel en zeevaart waren er nogal wat contacten, met de Vriezenveense Rusluie als goed voorbeeld.² In tal van Russische kustplaatsen waren er Nederlandse kolonies.

En zo waren er ook op krijgskundig gebied de nodige relaties. Het onderstaande artikel gaat over Nederlandse officieren die dienden bij het Corps der Ingenieurs, de Genie, van het Russische leger, zo rond 1800. Door Russisch-Nederlandse samenwerking van de auteurs konden zowel Russische als Nederlandse archief- en literatuurbronnen geraadpleegd en met elkaar in verband gebracht worden.³

Een beetje geschiedenis

Tegen het einde van de achttiende eeuw verkeerden de Nederlanden in een crisisperiode. Er werd een niet succesvolle oorlog met Engeland uitgevochten (1780-1784) en binnenslands streden de patriotten en de Oranjegezinden om de macht. Deze laatste strijd vond zijn einde bij de inval van de Fransen en de totstandkoming van de Bataafse Republiek in 1795. Als gevolg van deze rumoerige en onzekere omstandigheden verlieten in het laatste kwart van de achttiende eeuw duizenden de Nederlanden.⁴ Een aantal van hen vertrok richting Rusland, waar grote Nederlandse nederzettingen waren in havensteden als Sint-Petersburg, Riga (nu de hoofdstad van Letland) en Archangelsk⁵ (bij de Barentszee).

Fragment van de kaart Europa onder Franse heerschappij, 1812
 (uit: Westermann Grosser Atlas zur Weltgeschichte (Braunschweig 1976)).

In dezelfde tijd verkeerde Rusland in een periode van expansie. Hierdoor was er behoefte aan buitenlandse specialisten, in het bijzonder ook aan officieren, vanwege de oorlogen die Rusland voerde.

Van 1787 tot 1791 werd oorlog gevoerd tegen het Ottomaanse Rijk. Deze oorlog volgde op een eerdere bezetting van de Kaukasus en De Krim door de Russen. Het resultaat was, dat Rusland een gebied bij de Zwarte Zee veroverde, waar Odessa gebouwd werd. Van 1788 tot 1791 werd een minder succesvolle oorlog gevoerd tegen Zweden. Als resultaat hiervan bleven weliswaar de grenzen ongewijzigd, maar Zweden kon zich daarna wel onafhankelijker ten opzichte van Rusland opstellen. In 1794 werd er oorlog gevoerd in Polen. Dit resulteerde uiteindelijk in de Poolse deling van 1795, waarbij het land geheel verdeeld werd tussen Rusland, Pruisen en Oostenrijk.⁶

Gedurende de 'Franse Tijd' wisselde Rusland enkele keren van positie voor of tegen Napoleon. In 1812 kwam Rusland, onder het bewind van Tsaar⁷ Alexander I,

opnieuw in conflict met Napoleon. Dit resulteerde in de 'Grote Vaderlandse Oorlog' in dat jaar, met de tocht van Napoleon naar Moskou en de daarop volgende smadelijke terugtocht. Uiteindelijk zou de tocht leiden tot de nederlaag van Napoleon en het binnentrekken van troepen in Parijs onder aanvoering van Tsaar Alexander en Koning Frederik Willem van Pruisen.

In dezelfde periode veroverde Rusland Finland op Zweden (1809), bezette Bessarabië (min of meer het huidige Moldavië; 1812) en het noordelijke deel van Azerbeidzjan (1813).

Opkomst van de Russische krijgskunst

De tweede helft van de achttiende eeuw is een periode van opkomst van de Russische krijgskunst. Deze vond zijn oorsprong in het begin van die eeuw in de periode van Tsaar Peter de Grote, die een geregeld Russisch leger tot stand bracht. Zijn werk op dat terrein werd voortgezet door de befaamde commandanten Peter A. Rumiantzov-Zadunaïsky en Alexander V. Suworov-Rymniksky.⁸ Vooral de laatste speelde een belangrijke rol bij de legerhervormingen. Hij bevorderde sterk dat officieren hun ondergeschikten niet uitsluitend zouden leiden met als uitgangspunt het opvolgen van bevelen. Zijn stelregel was: 'iedere soldaat moet begrijpen waar hij mee bezig is'.

Overigens werd de Russische krijgskunst wel degelijk sterk beïnvloed vanuit de rest van Europa, met name vanuit de Nederlanden. En dan weer in het bijzonder op het gebied van de marine en vestingbouw. Belangrijk in dit kader was Tzarina Catharina II de Grote (regerend 1762-1796), die van Duitse komaf was (ze werd geboren als prinses Sophie Auguste von Anhalt-Zerbst). Ze trouwde met Tsaar Peter III (1761-1762), maar bracht hem, ongeveer een jaar nadat hij Tsaar werd, ten val. Zij nodigde actief buitenlandse officieren uit om in Russische dienst te treden. Deze overtroffen in die tijd de Russische officieren qua kennis en droegen zo bij aan de verdere ontwikkeling van het Russische leger.

Het Corps der Genie

In oktober 1782 gaf Catharina II aan ingenieur-generaal Frederick Wilhelm von Baur⁹ de opdracht om een Waterstaatcorps te vormen. Hij kreeg toestemming om voor dat doel buitenlandse specialisten te werven. Doordat Von Baur plotseling overleed, ging de vorming van dit nieuwe corps echter niet door. De specialisten die hiervoor onder meer uit de Nederlanden aankwamen werden vervolgens ondergebracht bij het Corps der Genie.

De Nederlandse officieren die in die tijd in Russische dienst traden waren de volgende (met de data van indiensttreding¹⁰): Jan Pieter van Suchtelen (4 juli 1783),¹¹ Maurits Anne Ver Huell (15 september 1783),¹² Jan Falconi (idem),¹³ Jan Harting (idem) en Jacob de Witte (9 november 1783).¹⁴ Enkele jaren later volgden Casper de Witte (7 augustus 1785; zoon van Jacob), Gerhard van der Weyde (1

september 1786), Cornelis Redelijkheid (24 december 1786),¹⁵ Andreas Eykm¹⁶ (1 september 1787), Andreas van der Plaat (10 oktober 1787)¹⁷ en François de Wollant (30 oktober 1787).¹⁸

Daarnaast waren er officieren in Russische dienst die weliswaar uit de Nederlanden afkomstig waren, maar daar oorspronkelijk niet vandaan kwamen: de Zwitser Gabriel Rémy (9 maart 1787),¹⁹ de Pruis Johan Samuel Creutz/Kreytz (18 mei 1787)²⁰ en de Fransman Jean Prévôt de Lumain (24 juni 1788).²¹

Dat de Russische genisten de komst van buitenlanders lang niet altijd op prijs stelden, blijkt bijvoorbeeld uit een brief die Cornelis Redelijkheid op 24 februari 1787 te Sint-Petersburg schreef aan Jan Pieter van Suchtelen.²² Hij schreef dat de inlandse ingenieurs voortdurend bezwaar maken tegen door de Nederlanders opgestelde plannen:

‘Zeer ligt kan ik begrijpen, dat wij met eendragtigen schouder en krachten moeten werken, alzoo de inland- sche ingenieurs altoos zullen zoeken, gegrond of ongegrond, te copteeren.’

Nadat hij een complot van de inlandse ingenieurs had gememoreerd, schreef hij:

‘Geloov mij, ik zal wel toonen, zij knabbelen aan de knods van de Herkules.’

In dezelfde brief omschreef Redelijkheid overigens ook waarom hij naar Rusland kwam:

‘Wie had ooyt gedagt, ik in Rusland zoude koomen en u edelgestrenge navolgen. Ik heb 't gedaan en heb geen beroue. Mijn huysvrouw heeft er mij toe aange- raden het te accepteeren. Haar edele wilde niet, ik leedig te Breda en te Sundert op ons buytengoed zoude zitten vliengen vangen.’

Het geeft aan, dat er in die tijd inderdaad weinig emplooi voor ingenieurs was in de Nederlanden.

Carrière in het Russische leger

Bijna al deze officieren maakten carrière in het Russische leger. De enige uitzondering vormde Andreas Eykm (geboren 1765), zoon van een Nederlandse koopman. Hij trad in dienst als luitenant. In de periode 1787-1790 nam hij deel aan gevechten tegen de Turken, maar omdat hij geen Russisch sprak, kreeg hij geen promotie. In 1791 vertrok hij naar huis voor een verlof van een half jaar, maar hij keerde niet terug.²³ De anderen leerden vermoedelijk allemaal snel Russisch.

Enkele van de Nederlandse officieren maakten een succesvolle carrière zonder deel te nemen aan welke strijd dan ook. Zij hadden het opzicht over de aanleg en bouw van omvangrijke (hydro-)technische constructies als de bouw van fortificaties, de aanleg en verbetering van havens en het graven van kanalen.²⁴ Zo brachten J. de Witte, Ver Huell en Van der Weyde een groot deel van hun dienstperiode door met de verbetering en uitbreiding van de haven van Riga, in die tijd de grootste haven

van het Russische Keizerrijk.

In 1798 stelde Tsaar Paul I een Ministerie voor Watertransportverbindingen in. Hieraan waren Van Suchtelen, J. de Witte, De Wollant en Falconi verbonden. Als taak hadden zij het voorbereiden en begeleiden van het aanleggen van kanalen.

Veel van de officieren waren overigens wel betrokken bij de nodige gevechten en veldslagen. Redelijkheid sneuvelde in 1788 bij de bestorming van de vesting Ochakov (aan de oevers van de Zwarte Zee, aan de grens met Roemenië). Van der Plaat raakte in 1790 gewond bij de bestorming van Izmail (nu in de Oekraïne, aan de grens met Roemenië). Van Suchtelen raakte zelfs twee maal gewond: in een gevecht tijdens de oorlog met Zweden (1788-1791) en gedurende de Poolse opstand van 1794.

De bestorming van Izmail in 1790 is het meest tot de verbeelding sprekende

Alexander V. Suworov-Rymniksky

(uit: Russian and Soviet military awards (1991)).

gevecht uit de oorlog tegen de Turken (1787-1791). Verschillende Nederlanders waren er bij betrokken. De zeer versterkte vesting was door Franse ingenieurs op een lange belegering voorbereid. In de vesting was een groot leger aanwezig. Generaal Suworov, wiens leger niet groter was dan een vestingsgarnizoen, bereidde zich gedurende negen dagen voor op de bestorming.

Het *Algemeen Noodwendig Woordenboek der Zamenleving* beschrijft in 1851 deze bestorming als volgt:²⁵

'Ismail, eene sterke vesting, had reeds lang eenen hardnekkigen tegenstand aan de russische wapenen geboden, zoodat de vorst Potemkin, de opperbevelhebber van het russische leger, Suworoff belastte met de taak, om zich meester van deeze plaats te maken. Hij trachtte eerst, den kommandant van de vesting over te halen tot eene capitulatie; maar nadat hij zijn oogmerk langs dien weg niet had kunnen bereiken, liet hij Ismail bestormen, waarbij hij zijne soldaten beloofde, dat zij naar hartenslust zouden mogen

plunderen, en hun tevens inscherpte, geen pardon hoegenaamd te geven. Tweemaal werden de Russen met groot verlies afgeslagen; maar voor de derde reize, beklommen zij de wallen, en drongen de vesting binnen. De vijand verloor daarbij 33,000 doden en 10,000 gevangenen; men had 8 dagen tijds noodig, om de gesneuvelden te begraven. Er werd door de Russen een rijke buit gemaakt, waarvan Suworoff niets voor zich behield, met uitzondering alleen van een fraai rijpaard.'

Hoewel deze beschrijving met enige nuance bekeken moet worden - zo stonden de eerste twee bestormingen niet onder leiding van Suworov maar onder die van respectievelijk N.V. Reprin en O.M. de Ribas - geeft deze wel een beeld van hoe zoiets in die tijd in zijn werk ging.²⁶

Na de bloedige bestorming van Izmail, die overigens niet langer dan tien uur duurde, vermeldde Suworov de namen van de officieren die uitgeblonken hadden. Onder hen: Falconi, De Wollant (als vrijwilliger), Van der Plaat (als vrijwilliger) en Rémy.²⁷ De laatste had gedurende de belegering een batterij veroverd.

Nederlanders of Russen?

Gedurende lange tijd behielden de officieren in feite hun 'Nederlandse' nationaliteit. Desondanks konden ze hoge officiersrangen bereiken en ontvingen ze Russische onderscheidingen. Ook waren er die begiftigd werden met landgoederen.

Op 30 november 1806 echter, na het begin van een volgende oorlog tegen Napoleon, vaardigde de Russische Senaat het decreet uit, dat alle burgers van Frankrijk en de daaraan gelieerde landen, waaronder het Koninkrijk Holland (onder Lodewijk Napoleon), Rusland moesten verlaten. Diegenen die wilden blijven moesten een speciale eed afleggen en verklaringen overleggen van te goeder naam en faam bekendstaande Russische ingezetenen over hun loyaliteit aan de Russische zaak. Hierna accepteerden enkele van de Nederlandse officieren het staatsburgerschap van Rusland. Jacob de Witte en zijn gezin verkregen het Russische staatsburgerschap op 9 december 1806; Jan Pieter van Suchtelen, zijn gezin en zijn jongere broer Rochus, op 9 december 1808. De Wollant accepteerde het Russische staatsburgerschap nooit. Zijn zoon Alexander deed dat op 11 februari 1848 overigens wel.

Harting, Van Suchtelen, De Witte en De Wollant kregen nageslacht in Rusland. Onder deze afstammelingen waren bekende Russen.

Blik op het oude vaderland

Uit correspondentie blijkt dat er vaak nauw contact bleef bestaan met het oude

vaderland. Ook waren er tal van onderlinge contacten tussen de 'Russische' Nederlanders. De als bijlage integraal achter dit verhaal gevoegde brief van Jacob Eduard de Witte aan Jan Pieter van Suchtelen van 19 maart 1798 vormt daarvan - en van de werkzaamheden van De Witte - een goede illustratie.

Uit deze brief blijkt ook zorg over de toestand, waarin de Bataafse Republiek zich bevond:

'na mijne calculatie is ons vaderland binnen weinige jaaren eene fransche provincie;²⁸ segt mij eens zal dat volkje²⁹ in Engeland aanlanden zooja dwingen zij door het reeds geroofde, en nog te rooven geld de

gandse Waereld; nu na Napels en Sicilie; tans na Portugal; en dan en dan, nu willen wij hebben, dat er dat zulje en moetje doen, hoe is het mogelijk dat men, het zoo verre heeft laate koomen.'

In 1808 had De Witte ook op hoog niveau direct contact met de Bataafse Republiek. In een brief van 17 april van dat jaar uit Sint-Petersburg aan Van Suchtelen, die toen deelnam aan de veldtocht tegen de Zweden en in 'Helsingfors' (Helsinki) verbleef:

'J'ai rencontré un couple de fois le ministre de la cour d'Hollande Six,³⁰ qui me paraît être un homme d'esprit et pas charletan, mais digne d'occuper cette poste, en dernier lieu je lui ait rencontré, avec l'ambassa-

teur de France Collincout et celle de Danemarc, avec une grande suite, sur les nouveau batterie[s] de Kroonstad,³¹ [...] ³²

Biografische schetsen

Een aantal van de Nederlandse officieren hebben het ver gebracht in het Russische leger. Ter vervollediging van het beeld volgen hieronder korte biografische schetsen van die Nederlandse ingenieurs uit de eerste 'lichting' die in het Russische leger de rang van generaal bereikten.

Bij het lezen van data in het navolgende moet men erop bedacht zijn, dat nogal wat data uit Russische bronnen afkomstig zijn. In Rusland hanteerde men evenwel tot 1918 de Juliaanse kalender, die in de tijd waarin dit artikel speelt elf (voor 1800) of twaalf dagen (na 1800) 'achter' liep op de hier in gebruik zijnde Gregoriaanse kalender. In sommige brieven van Nederlanders uit Rusland wordt de datum aangeduid met 'oude stijl'; zij gebruikten in Rusland dus - begrijpelijk - ook de Juliaanse kalender.³³ De data zijn in het navolgende niet aangepast.

Jan Pieter van Suchtelen (1751-1836)

Jan Pieter van Suchtelen werd op 2 augustus 1751 geboren te Grave. Hij was een zoon van de majoor bij de Genie Cornelis van Suchtelen en Theodora Emilia van Cattenburch. Al op achtjarige leeftijd werd hij naar Groningen gezonden, om daar te studeren. In 1765 sloot hij deze studie af met een verhandeling onder de titel *Oratio de Christi doctrinae praestentia*,³⁴ over de superioriteit van de christelijke

*Jan Pieter van Suchtelen (doek; coll. Russisch
Museum Sint-Petersburg).*

leer. Hierna keerde hij naar huis terug met het besluit om (toch) in krijgsdienst te treden. Zijn vader onderwees hem daartoe in de wiskunde.³⁵

In 1768 trad hij in militaire dienst als tweede luitenant bij het Corps der Genie in de Nederlanden. Over het vervolg van zijn militaire loopbaan in Nederland geeft Bakker³⁶ de volgende informatie:

Na in 1772 bevorderd te zijn tot kapitein, werd hij in 1778 aangesteld als adjudant van Generaal Du Moulin, de commandant van het Corps der Genie. Via hem ontving hij een uitnodiging om in Russische dienst te treden. Van Suchtelen zag daar meer perspectief in dan in een carrière in zijn vaderland, en zo trad hij op 4 juli 1783 in Russische dienst in de rang van luitenant-kolonel.³⁷ Hij vertrok in oktober van dat jaar, zijn gezin volgde enkele weken later.³⁸ Later zouden - als eerder aangegeven - andere Nederlanders, als Ver Huell, Van der Plaat en Redelijkheid hem volgen. Correspondentie bewijst, dat zij tevoren al met hem in contact stonden.³⁹ Zo schrijft Cornelis Redelijkheid hem voor zijn vertrek naar Rusland op 20 juni 1783 in een afscheidsbrief:

'Ik heb verstaan u edele binnen weynig dagen na Rusland staat te vertrekken en aldaar een aanzienlijk employ staet te bekleeden. Ik wensch u edele van ganscher harten daarmede geluk en voorspoed. Den goede God zij in alle opzichten met uedele, zegene uedeles bedrijv en handelingen en Hij die den ver-

standigen 't verstand geeft, en vermeerderd die 't van Hem begeeren. Maak van u edeles talenten gebruyk en u edeles heusch bestaan make uedele altijd aange-naam in de oogten van u edeles nieuwe vorstin. Nu vrrind vaart wel, vaart altoos wel [...]

Van Suchtelen, die in Rusland overigens Petr Kornilevich Suchtelen genoemd werd, leerde al snel Tsarina Catharina II kennen en kwam geregeld aan het hof. Dit werd waarschijnlijk versterkt door hun gezamenlijke verzamelpassies: boeken, munten en kunst. Zo is het bekend, dat Van Suchtelen de Tsarina hielp bij het verwerven van een unieke collectie manuscripten op het gebied van genie en artillerie.⁴⁰ In mei 1785 vergezelde hij de keizerin op een inspectietocht naar het Vishnevolotskoi kanalsysteem in de provincie Tver.

In juli 1785 werd aan Van Suchtelen het opzicht opgedragen over het graven van het Noordelijke Catharinakanaal, dat een van de noordelijke takken van de Dwina zou gaan verbinden met de Wolga, waardoor een verbinding tussen de Kaspische en de Witte Zee zou ontstaan.⁴¹ Eind maart 1786 vertrok hij daartoe naar het noorden van het land, waar onder zijn leiding begonnen werd met de aanleg van het kanaal. Bij die gelegenheid verdubbelde Catharina II zijn salaris van 1500 tot 3000 roebel per jaar.⁴²

Als militair nam hij deel aan de oorlog tegen de Zweden van 1788-1790. Wegens bewezen diensten werd hij tijdens deze oorlog bevorderd tot de rang van generaal-majoor.

Tijdens de Poolse Opstand raakte hij op 6 april 1794 gewond in Warschau. Hij werd gevangen genomen en kwam pas acht maanden later weer vrij.

Van 1797 tot 1800 was Van Suchtelen commandant van het vesting-departement van Kiev (nu de hoofdstad van de Oekraïne). In die tijd - 29 juni 1799 - kwam zijn promotie tot ingenieur-generaal af. Na zijn vertrek uit Kiev werd hij commandant van een corps dat de kust van de Witte Zee tegen een mogelijke Engelse aanval moest verdedigen.

In 1801 benoemde Tsaar Alexander I hem tot kwartiermeester-generaal en inspecteur van het Corps der Genie, om hem in 1802 al weer tot directeur van het Instituut voor Cartografie te benoemen. Deze functie zou hij tot 1808 bekleden. Drie

Staro-Kalinkinnsky-brug over de Fontankarivier te Sint-Petersburg. Deze werd in de jaren 1786-1787 gebouwd door de ingenieurs Jan Pieter van Suchtelen en I.K. Gerard (uit: Architectural monuments of Leningrad (Leningrad 1975)).

Sveaborg onder Russische vlag in 1809, kort na de verovering op de Zweden (aquatrel, 41,3 × 74,4cm, Maxim Vorobyev (1787-1855); coll. en foto Helsingin kaupunginmuseo (Stedelijk Museum van Helsinki)).

jaar later werd hij de eerste directeur van het Militaire Instituut voor Cartografie, een post die hij tot 1814 zou blijven bezetten.⁴³

In 1807 werd hij met een buitengewone missie namens de Russische regering naar Pruisen gezonden, wat als het begin van zijn latere diplomatieke loopbaan gezien kan worden.

In 1808 en 1809 was hij kwartiermeester-generaal van het Russische leger dat Finland binnenrukte. Tijdens het befaamde beleg van Sveaborg had hij de leiding (zijn zoon Paul, toen luitenant, fungeerde als onderhandelaar met de Zweedse commandant van het fort Carl Otto Cronstedt). De vesting Sveaborg (het 'Gibraltar van het Noorden') ligt op een zevental eilanden en dekt de haven van Helsinki. Van Suchtelen dwong deze vesting tot capitulatie, vooral door - wat nu zou heten - psychologische oorlogsvoering.⁴⁴ Dit veroorzaakte het verlies van Finland door Zweden. Direct hierop volgend werd hij door Rusland tot buitengewoon gezant in Stockholm benoemd, wat hij tot 1811 bleef om vervolgens gewoon gezant te worden.⁴⁵

Het zal duidelijk zijn, dat de Zweden deze benoeming niet onmiddellijk op prijs stelden. Een passage uit een briefje⁴⁶ dat dateert van kort na Van Suchtelens overlijden in 1836, getuigt hier nog van:

'Cet a lui que la Russie doit la prise de Gibraltar du Nord, la forteresse de Swibourg, qui lui felicita la conquête de la Finlande, il fit le siege de cette forteresse construite sur des roches au milieu de la mer et défendu par 1900 bouche à feu avec des troupes inférieure en nombre au assiege. Il la prit par ruse, et

a prix d'argent. C'etoit la barrière la plus forte que la genie avoit construite, contre la puissance Russe.

Cet en 1811 que le comte de Suchtelen fut nommé ministre de la Russie près de la cour de Suède.

Le Comte ne fut pas bien vu, des suédois qui mieux, que le gouvernement sentoit l'affront, qui Alexandre⁴⁷

faisoit a la nation en envoyant pour son representant, l'homme qui venoit, de faire éprouver un échec si sensible au armes suédoise.

Cependant il sut en peu de temps ce consiliér l'estime, de tous.⁴⁸

In 1812 bracht Van Suchtelen het vredestraktaat tussen Rusland en Engeland tot stand. Vervolgens trok hij in 1813 met de Zweedse kroonprins⁴⁹ naar Duitsland, waar hij deelnam aan enkele veldslagen en aan de inname van Leipzig. Het jaar daarop bracht hij opnieuw een vredesverdrag tot stand, nu tussen Rusland en Denemarken om daarna met de Zweedse kroonprins naar Stockholm te trekken. Met hem maakte hij daarna de veldtocht in Noorwegen mee. Met de kroonprins stond hij, ook nadat deze als koning Karel XIV Johan de Zweedse troon had bestegen, op zeer goede voet. Buiten de koninklijke familie was Van Suchtelen de enige die door de koning met zoenen op de wangen werd begroet, terwijl het hem was toegestaan de voorkant van 's konings jas te kussen.⁵⁰

Van Suchtelen bleef tot aan zijn dood op 6 januari 1836 als Russisch ambassadeur in Zweden. Hij woonde in Stockholm in het gebouw van het Russisch gezantschap aan de Drottninggatan. Hij werd er begraven op de begraafplaats van Solna, niet ver van Stockholm. Het graf is er nog. In Solna bezat Van Suchtelen een zomerverblijf bij het Slot Ulriksdal, de villa Beylon, met een mooie tuin. De tuin was in de zomer voor het publiek geopend. De bourgeoisie van Stockholm kon er gebruik maken van schommels en draaimolens.⁵¹

Onder militaire historici in Rusland staat Van Suchtelen bekend als degene die de Generale Staf instelde.

Nadat hij eerder al militairen uit de Nederlanden hielp bij het indiensttreding in het Russische leger, deed hij dat aan het begin van de negentiende eeuw opnieuw. Velen van hen bereikten de rang van generaal: Martin Harting,⁵² Willem Rupertus,⁵³ Theodore van Tuyll van Serooskerken⁵⁴ en Bernard Rottiers.⁵⁵

In 1812 werd Van Suchtelen verheven tot Baron van het Groothertogdom Finland en in 1822 tot Graaf.⁵⁶ Hij was houder van de hoogste klassen van alle Russische Orden, alleen van de Orde van Sint-George ontving hij slechts de 4e klasse.

Naast zijn militaire en diplomatieke functies bekleedde Van Suchtelen van 30 december 1795 tot 2 december 1803 de functie van patroon (dit is ongeveer voorzitter van de kerkenraad) van de Hollandse kerk in Sint-Petersburg.⁵⁷

Van Suchtelen had een enorme bibliotheek van meer dan 70.000 banden,⁵⁸ een collectie van 40.000 manuscripten⁵⁹ een collectie van 11.626 munten en een grote kunstverzameling (met schilderijen en prenten van Rembrandt, Pieter Paul Rubens en Paulus Potter, om maar enkele namen te noemen).⁶⁰ Een prent van Lucas van Leyden was vermoedelijk het oudste kunstobject dat hij bezat. Over de verzameling munten, die in 1823 verkocht werd aan de Keizerlijke Academie van Wetenschappen, staat in een handgeschreven *Genealogie der Familie van Suchtelen*⁶¹ vermeld:

Gedenksteen voor Jan Pieter van Suchtelen en zijn broer Rochus (rechts naast de lantaarnpaal) op de begraafplaats van Solna (bij Stockholm, 2001). Onder Jan Pieters familiewapen en de zinspreuk AEQUA MENTE (evenwichtig van geest) is de volgende tekst aangebracht: D[is].M[anibus]. / PETRI COMITIS A SUCHTELEN / S.M.I. ROSSICÆ / SUMM I EXERCITUUM PRÆFECTI / NATI MDCCLI / DENATI MDCCCXXXVI / - / HIC / ETIAM CONDITUS EST / FRATER ILLIUS / ROCH. A SUCHTELEN (vrij vertaald: In de handen van God. Peter graaf van Suchtelen, zijne Russische Keizerlijke Majesteits legeraanvoerder, geboren 1751, overleden 1836 - Hier ligt ook begraven zijn broer Rochus van Suchtelen.)

'Dat de Academie van Wetenschappen te Petersburg aangekocht heeft, op autorisatie van Z.M., het heerlijk kabinet van Oude Munten van den Generaal Graaf van Suchtelen. De koopprijs daarvan zal door middel van te maken bezuinigingen in de administratie van

gezegd Etablissement afgedaan worden. Dit kabinet bestaat uit 11.000, zoo gouden, zilveren als koperen munten, en deze zijn met de bezorgheid van een keurigen verlicht liefhebber verzameld.'

Het muntkabinet werd als een van de belangrijkste aankopen van de Academie ooit beschouwd.⁶²

Jan Pieter van Suchtelen was op 18 juli 1779 in de Hoogduitse Kerk te Den Haag getrouwd met Amarentia Wilhelmina (Ammetje) Harting (1756-1801), dochter van Marcus en Maria Godefreda Elisabeth Comans. Zij kregen acht kinderen, van wie er drie jong overleden. Twee van zijn zonen traden ook in Russische dienst: luitenant-generaal Paul (1788-1833) en generaal-majoor Constantijn Anne Martin (1790-1858). Paul kreeg één dochter en Constantijn twee dochters en een zoon. Deze zoon, Peter (1822-1863), kreeg geen kinderen, zodat de Russische tak van de familie Van Suchtelen uitgestorven is.⁶³

Een van Van Suchtelens broers, de ongehuwde Rochus (1756-1819), trok ook naar Rusland. Hij had gestudeerd in Utrecht en Leiden en werd vervolgens advocaat.

Hij maakte deel uit van een commissie die uitgezonden werd om de toestand van de Hollandse koloniën te inspecteren. Bij terugkomst werd hij tot advocaat bij de Staten-Generaal benoemd en tot fiscaal bij het Hof van Brabant. Na de omwenteling van 1795 trok hij naar zijn broer in Rusland. In 1805 trad hij als raadsman in dienst van van Tsaar Alexander I. In die tijd vergezelde hij de Russische gezant naar China. Bij terugkomst werd hij benoemd tot bibliothecaris van de Keizerlijke Openbare Bibliotheek te Sint-Petersburg. Een slechte gezondheid noopte hem ontslag te vragen. Het werd hem verleend in de rang van Staadsraad. Hij ontving de Orde van Sint-Wladimir 4e klasse.

Hij vertrok naar zijn inmiddels te Stockholm wonende broer. Rochus overleed er in 1819. De broers liggen in hetzelfde graf op de begraafplaats van Solna begraven.⁶⁴

Jan A. Falconi (1757-1840)

Jan Falconi werd in 1757 geboren in Breda. Zijn vader was officier.⁶⁵ Op 12 april 1777 trad hij in dienst bij het Corps der Genie (garnizoen te Bergen op Zoom). Op 15 september 1783 trad hij in Russische dienst in de rang van kapitein.

Van 1784 tot 1786 diende hij te Riga. In 1787 werd hij met een leger naar de Oekraïne gezonden, waar hij tegen de Turken vocht. In 1788 nam hij deel aan de (eerder genoemde) belegering van Ochakov, in 1789 was hij betrokken bij de inname van Bendery (nu Moldavië) en in 1790 bij de inname van Kiliya (nu Oekraïne) en de eerder genoemde bestorming van Izmail. Vanwege zijn verdiensten bij de bestorming van Izmail werd hij bevorderd tot majoor en begiftigd met de Orde van Sint-Gregorius 4e klasse.

In 1794 nam hij deel aan gevechten in Polen; hij werd ervoor onderscheiden met de Pruisische Orde *Pour le mérite*. Aan het einde van dat jaar werd hij bevorderd tot luitenant-kolonel.

Van 1787 tot 1796 diende hij onder de eerder genoemde generaal Suworov. In 1797 werd hij bevorderd tot kolonel. Op 20 juli 1797 werd hij evenwel uit de dienst ontslagen, mogelijk als uitvloeisel van zijn vriendschap met generaal Suworov, die in die tijd in ongenade viel.

In 1798 verbleef hij onder moeilijke omstandigheden op een kleine bezitting in Litouwen. Had hij tot dan een actieve militaire loopbaan gehad, na het in ongenade vallen van Suworov was dat onmogelijk geworden. Zijn oude collega en landgenoot François de Wollant (zie verderop) vond hem onder deze omstandigheden terug en bood hem een functie aan bij het aanleggen van kanalen.⁶⁶

In oktober 1801 werd hij tot lid benoemd van het Departement van Watertransportmiddelen van het Ministerie van Handel. Van 1801 tot 1803 had hij de supervisie over de aanleg van het Oginskykanaal (in Wit-Rusland), dat de rivieren Neman en Dnjepr verbindt. In 1804 werd dit kanaal in gebruik genomen; Falconi werd gepromoveerd tot generaal-majoor.

Van 1804 tot 1810 was hij lid van een commissie die tot taak had de verbetering van het rivierbed van de Neman te verzorgen. Daarna was hij tot 1830 comman-

dant van het vierde fortificatiedistrict in Warschau aan de toenmalige westgrens van het Russische Rijk.

In 1816 werd hem de Orde van Sint-Wladimir 3e klasse verleend.

In 1833 legde hij zijn functies neer. Hij overleed - ongehuwd - op 20 april 1840.⁶⁷

Johan Festus Harting (1768-1831)

Jan Harting werd in 1768 geboren in Den Haag (gedoopt luthers op 1 november). Hij was een zoon van Marcus Hartingh en Maria Godefreda Elisabeth Comans.⁶⁸ Hij was verwant van Jan Pieter van Suchtelen, aangezien deze getrouwd was met zijn zuster Amarentia Wilhelmina.

Harting trad op vijftienjarige leeftijd, op 15 september 1783, als vaandrig in Russische dienst.⁶⁹ Van 1784 tot 1787 diende hij te Riga onder Jacob de Witte, die hem onderwees in het aanleggen van militaire werken. In 1786 werd hij bevorderd tot tweede luitenant. In 1788 maakte hij, vanaf het beleg tot de inname van de vesting Ochakov, deel uit van het Ekaterinoslavleger, net als De Wollant (zie verderop). In 1789 en 1790 nam hij deel aan de strijd tegen de Zweden. Wegens verdiensten in Finland werd hij op 28 juni 1789 bevorderd tot luitenant. Een week of zes later, op 4 augustus, werd hij reeds bevorderd tot kapitein.

In 1796 nam hij deel aan een onsuccesvolle veldtocht in de Kaukasus tegen Perzië. Hierna werd hij naar Riga gezonden waar hij onder Van Suchtelen diende. In 1796 en 1797 maakte hij weer promotie, tot majoor, respectievelijk kolonel.

In de jaren 1806-1812 was hij commandant van een fortificatiedienst van het Moldavische leger. Hij was in die tijd betrokken bij een aantal niet succesvolle bestormingen van Turkse vestingen.

Van 1811 tot 1818 was hij gouverneur-generaal van Russisch Bessarabië.

Harting was op jonge leeftijd in Russische dienst getreden. Hij had geen uitgebreide opleiding gevolgd in zijn vaderland. Mogelijk daarom vertoonde hij niet al te veel talenten. Tijdgenoten waren nogal eens negatief over hem. Hij had veel te danken aan zijn relatie met de succesvolle Van Suchtelen.

Harting werd onderscheiden met de Russische Orde van Sint-Anna 1e klasse, de orde van Sint-Wladimir 2e klasse, de Orde van Sint-Gregorius 4e klasse, de Orde van Sint-Jan van Jeruzalem en de Sardijnse Orde van Sint-Lazarus.⁷⁰

Harting trouwde met Prinses Elena Sturdza, dochter van Grigore Sturdza en Marioara Callimachi, zij was weduwe van de *logothet* Prins Alexandru Ghika.⁷¹ Uit dit huwelijk nakomelingen.⁷²

Maurits Anne Ver Huell (1761-1799)

Maurits Ver Huell werd op 27 juli 1761 geboren in Doetinchem. Zijn ouders waren Quirijn Maurits Ver Huell, ondermeer fiscaal van de Graafschap en bewindhebber van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, en Judith Elsabeen Anna van Rouwenoot.⁷³

Maurits werd te 's-Hertogenbosch opgeleid tot artillerist. Op 12 mei 1777 werd hij

Maurits Anne Ver Huell (uit: Jaarboek van het
Centraal Bureau voor Genealogie 18 (1964);
origineel is verloren gegaan).

aangesteld als onderluitenant bij de compagnie van J.C. Paravicini di Capelli en op 10 oktober van datzelfde jaar als 'extraordinair ingenieur' bij het garnizoen te Zutphen.⁷⁴

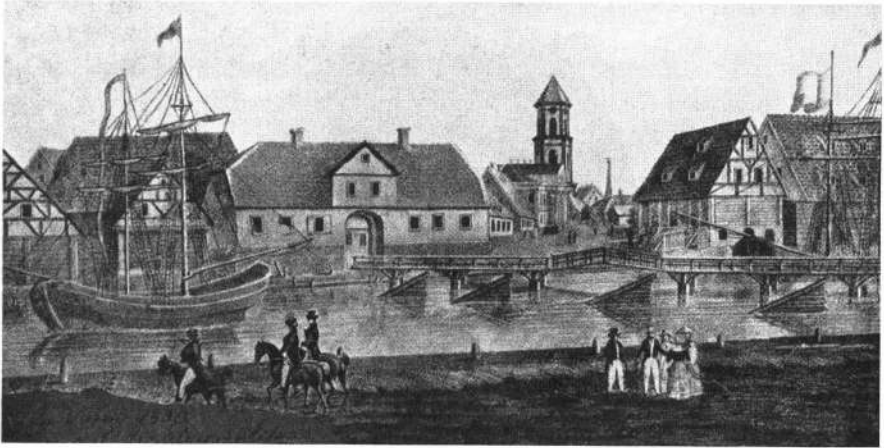
Maurits trad op 15 september 1783 in Russische dienst in de rang van kapitein. Van 1784 tot 1790 diende hij als commandant van de vesting Riga (waar ook een bastion naar hem vernoemd werd⁷⁵). Gedurende de vele zakenreizen die Jacob de Witte (met wie hij bevriend was; zie hierna) maakte, verving hij deze als opzichter van de bouwwerkzaamheden aan de haven. In 1791 verrichte hij werkzaamheden aan fortificaties te velde in Finland. In datzelfde jaar werd hij bevorderd tot majoor.

Uit een brief van 6 mei 1792 aan Van Suchtelen⁷⁶ blijkt, dat hij zich toen weer te Riga bevond. Uit deze brief is tevens af te leiden dat hij kon schilderen en/of tekenen en dat hij een portret van de vrouw van Van Suchtelen vervaardigde (ook in zijn nalatenschap werden 'fraaije hand-teekeningen' aangetroffen⁷⁷). Jacob de Witte, zou het - na de nodige problemen - naar Sint-Petersburg brengen:

'Comment me justifier envers vous du tort de ne vous avoir envoyé jusqu'ici le portrait de madame votre épouse - les apparences sont trop contre moi pour espérer d'y réussir néanmoins. Je mérite en effect quelque indulgence le portrait a été achevé il y a longtemps, mais je ne voulais vous l'envoyer que sous verre - il ne se trouve ici qu'un seul homme qui sache le tailler. Et cet homme malheureusement aimant plus le vin que son art, encore bois beaucoup et travaille peu,

c'est lui qui est cause du retard de l'envoy, m'ayant fait attendre d'un jour à l'autre, enfin je l'ai reçu, et monsieur de Witte qui compte partir dans peu de jours pour St.-Petersbourg sera le porteur de mon ouvrage puisse t'il a madame et à vous monsieur paroître digne de servir de preuve de mon vif empressement à remplir vos ordres, comme de ma profonde reconnaissance pour vos bontés.⁷⁸

*Gezicht op Libau (Liepaja) aan het begin van de negentiende eeuw
(uit: Liepajas 300 gadu jubilejas pieminais, 1625-1925 (Liepaja 1925)).*

In 1794 ging hij voor ongeveer een jaar met verlof naar de Nederlanden. In november van dat jaar werd hij bevorderd tot luitenant-kolonel. In 1796 had hij het opzicht over de herstelwerkzaamheden aan de haven van Libau (nu Liepaja in Letland). In 1797 volgden enkele snelle promoties: 11 januari kolonel en 19 november generaal-majoor. Gedurende zijn diensttijd in Rusland nam hij niet deel aan gevechtshandelingen. Hij werd begiftigd met de Orde van Sint-Wladimir 4e klasse.⁷⁹

Ver Huell was ongehuwd. De Witte schreef hierover op 19 maart 1798 aan Van Suchtelen:⁸⁰

‘Onse general Verheull, zoo ik geloove nog niet te vrede met zijn geluk heeft lange gebalanceert om te

Libau te trouwen, dog is nog niet, mogelijk is hij bange voor den eerste nagt...’

Hij overleed op 15 november 1799 te Libau.⁸¹ Aan dit overlijden ging een tragische periode vooraf. Zijn vriend Jacob de Witte schrijft hierover in een brief⁸² aan een broer van Maurits onder meer:

‘Desselfs heer broeder heeft (ofschoon in de bloey van zijne jaaren (39) en daar hem het geluk van alle kanten heeft nagevolgt, en voor zooveel ik weete geene oorsaake gehad om chagrin te hebben) eenige maanden aan eene verregaande ypocondrie gelaboreerd, welke eyndelijk in de maand juny eensklaps tot eene soort van waanzinnigheid oversloeg! In die bedroefde omstandigheid heb ik hem in de maand july te Libau ontmoed. Door eene vriendschappelijke

vermoogen, die ik altoos op hem hebbe gehad, bragt ik hem daartoe dat zig liet aderlaate, arcenijen en verkoelende dranken gebruykte, hem aanspoorende eens uyt te gaan en omringt van vrienden (waarvan zig had verwijdert) het zoo verre te brengen dat als na gewoonte korte tijd daarop zijne dienst met alle moogelijke vlijd waarnam en uytelijk volkoomen schein hersteld te zijn [...]’

Eind oktober stort hij echter weer in. Hij wilde niet meer eten of drinken en ook zijn medicijnen wilde hij niet meer gebruiken. Hij beeldde zich in dat alles vergiftigd was en zag overal geesten. De tragiek van het geval wilde dat De Witte op dezelfde dag dat hij bericht ontving dat het nu echt heel slecht ging met Ver Huell, ook een bericht uit Sint-Petersburg ontving, 'dat zijne Majestyd de Kyser de generaal major Ver Huell had aangesteld als lieutenant-general'. De zieke heeft dit niet meer geweten. Hij overleed op 15 november.

In een brief van 26 augustus 1795 vroeg Maurits aan Jan Pieter van Suchtelen aandacht voor een oudere broer.⁸³ Deze brief geeft een interessant inzicht in de positie van Nederlandse officieren na de totstandkoming van de Bataafse Republiek:

J'ai reçu une lettre de mon frère aîné qui, fidelle à ses principes, n'a pas voulu prêter le serment que l'on a exigé de tous les militaires en Holland et s'est vu par la oblige de quitter le pais, ce nouveau changement dans son sort et la perspective désagréable d'une vie desoeuvrée et vagabonde, lui on donne envie à suivre l'exemple de son ami Vaillant. S'il pouvait être assez heureux qu'on lui fit les memes propo-

sitions - persuadé que vos bons offices seules lui pourroient procurer cet avantage. Je prend la liberté d'avoir recour votre amitié, pour vous prier de vous interresser en sa faveur. Il n'a pas l'honneur d'être connu de vous, mais son ami Vaillant que je supose apresent a Petersbourg, vous dira s'il est digne de votre protection, comme je me refere en general à ce qu'il aura l'honneur de vous dire a ce sujet.⁸⁴

Jacob Eduard de Witte (1739-1809)

Jacob Eduard de Witte werd op 15 november 1739 geboren in 's-Hertogenbosch. Zijn vader was de generaal-majoor bij de infanterie Jacob Eduard de Witte, die commandant was van het Fort Crèvecoeur bij Den Bosch. Zijn moeder was Johanna Jacoba de Hart.

De Witte begon zijn carrière ook bij de infanterie. In 1764 trad hij evenwel toe tot het Corps der Genie van de Fortificaties.⁸⁵ De Witte bereikte er de rang van luitenant. Van 1773 tot 1776 was hij 'directeur-generaal der stads-werken te Amsterdam'.⁸⁶ Het salaris voor deze functie bedroeg in die tijd f 4500 per jaar plus f 600 voor een paard en een rijtuig. Omdat hij verdacht werd van fraude, werd hij in mei 1777 evenwel van zijn functies ontheven. Naar verluidt heeft hij vervolgens enkele jaren waterstaatkundige werkzaamheden uitgevoerd in Gelderland en Utrecht. In 1782 werd hij uitgenodigd toe te treden tot het Russische leger.⁸⁷

Op 9 november 1783 trad hij in Russische dienst in de rang van majoor. Het jaar daarop maakte hij deel uit van een commissie die het opzicht had over de werkzaamheden aan het Ekaterininskykanaal⁸⁸ en de Fontankarivier binnen Sint-Petersburg.

Van 1785 tot 1796 had hij het opzicht over de constructiewerkzaamheden aan de haven van Riga, toentertijd de grootste haven van het Russische rijk. Op zijn advies kwamen er in 1787 voor de bouw van poorten in Riga 21 voorlieden over uit Nederland. Hun contracten werden in Amsterdam getekend door een vertegenwoordiger van het Russische Hof, Johan Henderik Frederik Oldencop.⁸⁹

Jacob Eduard de Witte
(uit: N.P. Chulkov, *De Witte (Moskou 1915)*).

Herhaaldelijk werd De Witte op dienstreis gestuurd. In juli 1786 naar Groot Novgorod om te adviseren over de verbinding tussen de rivieren Wolchov en Msta, die niet ver van Novgorod in het Ilmenmeer uitmonden. In september 1786 was hij in Moskou voor werkzaamheden die de stad tegen overstromingen moesten beschermen en in 1787 te Gjatsk (tussen Moskou en Smolensk) om te adviseren over de aanleg van een haven aan de rivier.

Aanvankelijk legde hij deze reizen per kar af. Maar hij kon helemaal niet tegen het voortdurende schokken waarmee deze vorm van reizen gepaard ging. Hij liet de Tsarina Catharina II dan ook weten, dat hij niet uit Holland gekomen was om z'n gezondheid op het spel te zetten in van die vreselijke wagens. Deze gaf vervolgens opdracht hem 1.200 roebels (ongeveer zijn jaarsalaris) te geven, zodat hij een rijtuig kon aanschaffen.⁹⁰

In 1787 werd hij gepromoveerd tot luitenant-kolonel, in 1790 tot kolonel 'voor de bouw van de haven van Riga'. Aan het begin van datzelfde jaar, op 5 februari 1790 (oude stijl), schreef hij in een brief⁹¹ aan Jan Pieter van Suchtelen onder meer:

'Ik hebbe in de gepasseerde zomer toen op 't stinkbankje zat en er niet veel geld voorhanden was, om de vingers blaauw te tellen; intussen dat ik evenwel het buytenste deel van de sluys goddank na eene tweejarige noeste arbeid heb afgemaakt en een batte-

rij vervaardigt die van klink is; in het sweet mijnes aanscheijns, soo wat het land en vooral Riga rondgelopen en daarop een prentje gemaakt om die vesting zelfs wat te verbeteren. Ook nagegaan, of mijn plan in cas van ongeval (God bewaard ons voor zoo eene

drooge, en uw edele voor zoo eene heete zomer) van dienst koste zijn. Ziende met eenige kleine veranderingen, dat ik niet ten eenemaal mis had, heb ik deese winter op mijne eer uyt liefhebberij zoo wat op het

papier geklad, en op 't moment dat juist alles klaar was, komt mij de gouverneur zeggen: "Vrientje, uwe moet direct na Petersburg daar zijn 100 roebels voor uwe rijse [...]"

In Sint-Petersburg blijkt dat hij niet voor niets wat 'op het papier geklad' had. Zijn plannen worden bekeken en hij krijgt geld, zelfs meer dan hij verwacht had:

'[...] altans daar is mij 80.000 roubles, en in der tijd als zal kunnen gearbeid worden 1.000 man tot de uytvoering van het op 't papier gestelde gegeeven.

God geve, dat men mij niet komt te stooren voor dat alles in ordre is, want heb nog agthondert roebels schuld [...]'

Dat hij het op dat moment niet ruim had, blijkt ook uit het slot van zijn brief, die hij zegt te schrijven vanuit zijn studeerkamer, waar hij dagelijks 6 à 7 roebels te verteren heeft. In een *post scriptum* schrijft hij nog:

'Nu zit captein Verheull op zijn nagels te bijten, niet wetende wat te doen. Ik hebbe zooveel credit, dat amper een nieuwe rok heb kunnen maaken, laat

staan wat anders voor mijn evenmensch uyt te kunnen rigten.'

-Kennelijk zou hij wel wat voor - de eerder besproken - Ver Huell willen doen, maar kon hij het zich domweg niet permitteren.

De Witte, die in 1794 gepromoveerd werd tot generaal-majoor, nam geen deel aan krijgshandelingen. In afgeleide zin werd hij evenwel natuurlijk wel geconfronteerd met de internationale politiek. Heel direct blijkt dat bijvoorbeeld in een brief die hij op 19 maart 1798 vanuit Riga aan Van Suchtelen⁹² schreef. Hierin komt de voorgenomen verbouwing van het achterste, afgebrande gedeelte van het slot Mitau (nu Jelgava in Letland) tot kazernes aan de orde. Het voorste gedeelte kon niet verbouwd worden, 'wand in 't voorfrond woond de Fransche koning met zijn gevolg'. Het gaat hier om de Graaf van Provence (1755-1824), de broer van de onthoofde Koning Lodewijk XVI, die in 1814 als Lodewijk XVIII de Franse troon zou bestijgen.

In 1798 werd hij gepromoveerd tot luitenant-generaal. Hij had dit nog niet verwacht. In de hierboven genoemde brief aan Van Suchtelen schreef hij dan ook:

'Wat mij betreft ik hadde eerds op mijne doot gedagt, dan om zoo spoedig lt.genl. te worden, mij niet kunende voorstellen er tussen ons beijde zoo veele gene-

raals hun afscheid hadden genoomen en ik dus reeds zoo verre in de classe was.'

In 1799 werd hij belast met de herbouw van het hierboven genoemde kasteel te Mitau. Tevens werd hem in dat jaar de zorg voor alle wegen in het Keizerrijk opgedragen.

Overigens had Tsaar Paul I hem in 1799 opgedragen plannen te ontwikkelen om het fort bij Riga af te breken, omdat hij Riga tot een vrijhaven wilde maken. Nieuwe fortificaties zouden bij Mitau aangelegd moeten worden. De Witte ontwikkelde

de plannen en presenteerde deze aan de Tsaar. Deze viel het op dat geen der tekeningen gesigneerd was door De Witte. Desgevraagd antwoordde De Witte hem: 'Ik heb uw opdrachten uitgevoerd, maar vergun mij de eer mijn naam niet aan zulke slechte plannen te verbinden'. Vanzelfsprekend was de Tsaar hierdoor vertoornd. Gelukkig is het al na korte tijd weer goed tussen hen gekomen en werd hij door de Tsaar met onderscheiding behandeld.⁹³

Vanaf maart 1799 had hij het opzicht over werkzaamheden aan de Moykarivier in Sint-Petersburg: hierbij ging het om uitdieping van het rivierbed, bouw van bruggen en versterking van de kades. Aan het einde van dat jaar werd hij benoemd in de rang van ingenieur-generaal. Enkele maanden later werd hij lid van het Departement voor Watertransportmiddelen.

De Witte was houder van Orde van Sint-Alexander Nevsky met diamanten, de Orde van Sint-Anna 1e klasse, de Orde van Sint-Wladimir 3e klasse en de Orde van Sint-Jan van Jeruzalem.

Hij trouwde twee keer: de eerste keer op 2 oktober 1765 te Berlicum met Anna Johanna Eenichs (1740-v. 1783), dochter van Pieter Eenighs en Anna Geertruy Hubert⁹⁴; de tweede keer op 28 februari 1783⁹⁵ met Geertruijda Elisabeth Overbeek († 1815)⁹⁶. Hij kreeg zes zonen en vijf dochters. Zijn oudste zoon Jacob Eduard de Witte (van Haemstede) bleef in de Nederlanden.⁹⁷ Zijn vijf jongere zonen namen allen het Russische staatsburgerschap aan en bereikten hoge rangen in het leger: Casper (1770-1802) bracht het tot kolonel; Pieter (1782-1856) tot generaal-majoor; Alexander (1786-1817) tot kolonel; Jan (1790-1854) tot generaal-majoor en Paul (1796-1864) tot generaal bij de infanterie. Zijn dochter Maria Elisabeth (1783-1853) trouwde - zoals eerder vermeld - met de hierna te bespreken François de Wollant. Tot op de dag van vandaag zijn er nakomelingen van de familie De Witte in Rusland te vinden.⁹⁸

De Witte overleed op 24 mei 1809. Daarvoor was zijn gezondheid al aan het teruglopen. Zo schreef hij op 17 april 1808 aan Van Suchtelen:⁹⁹

[...] je soufre depuis quelque semaine beaucoup du   paine me permet de sortie, et de suffir à mon de-
jigt, mais surtout d'une mauvaise poitrine laquelle à   voir.¹⁰⁰

De Witte werd begraven te Sint-Petersburg op de Lutherse Smolenskbegraafplaats. Zijn echtgenote, tien van zijn kinderen en zijn kleinzonen richtten op deze begraafplaats een gedenkteken voor hem op.¹⁰¹

François Paul de Wollant (1752-1818)

François de Wollant werd op 20 september 1752 geboren in Antwerpen. Zijn vader, die in 1769 overleed, was luitenant-kolonel in het Staatse leger. De Wollant heeft hem nauwelijks gekend, aangezien hij vanaf zijn negende jaar opgevoed werd door de ouders van zijn moeder in Duitsland. Hij begon zijn dienstdtijd in Oost-Indië en was daar betrokken bij de vestingbouw die de koloniën moest beschermen tegen Engelse dreiging.¹⁰² In het Staatse leger bereikte hij de rang van

François Paul de Wollant (uit: M.V.E. de Timonoff, Les cataractes du Dnièpre (Sint-Petersburg 1894)).

luitenant-ingenieur.¹⁰³

Op 30 oktober 1787 trad hij in dienst van het Russische leger in de rang van majoor.¹⁰⁴ Op 9 november 1787 tekende hij daartoe bij de Russische ambassadeur in Den Haag, Stepan A. Kolytsjev, een overeenkomst.¹⁰⁵

De Wollant was bij tal van militaire schermutselingen betrokken. Zo onderscheidde hij zich op 6 juli 1788 in een slag met de Zweedse vloot in de Baltische Zee bij Gotland. Vervolgens werd hij ingedeeld bij het Ekaterinoslavleger¹⁰⁶ dat tegen het Ottomaanse Rijk streed. Hij nam deel aan de volgende gevechtshandelingen: in 1789 aan de bestorming van Palanka en de innames van Akkerman en Bendery, plaatsen die nu in Moldavië liggen. In 1790 nam hij deel aan de inname van Kiliya (Oekraïne) en - met een vloot op de Zwarte Zee - aan de bestorming van Izmail. In 1791 vocht hij bij Babadag (nu Roemenië), Machin (nu Macin in Roemenië) en Brailov (nu Braila in Roemenië).

Op 19 juni 1792 werd hij bevorderd tot luitenant-kolonel en in 1793 werd hij door generaal A.V. Suworov benoemd tot eerste ingenieur bij het zuidelijke leger. Hij werd daarmee een van de nauwste medewerkers van deze beroemde generaal. Suworov noemde De Wollant een 'goede kwartiermaker'.¹⁰⁷

In 1794 nam hij deel aan gevechten in Polen en werd hij bevorderd tot kolonel (24 november). Tussen 1794 en 1796 was hij opzichter over de ingenieurswerkzaamheden in de provincie Ekaterinoslav,¹⁰⁸ waar in die tijd op uitgebreide schaal nieuwe vestingen en steden gebouwd werden. Hij had het opzicht over de bouw van de vestingen Fanagoria (op de Krim), Tiraspol (Moldavië) en over de reconstructie van de haven van Sebastopol (Krim). Daarnaast stichtte hij de nieuwe steden Ovidiopol (Oekraïne), Grigoriopol (Moldavië) en Voznesenk (Oekraïne). Hij maakte de plan-

nen voor Odessa (Oekraïne), Nikolaev (Oekraïne) en Novoherkassk (Zuid-Rusland, niet ver van Rostov).

In dezelfde periode werd hem gevraagd een oplossing te bedenken voor de waterfallen die de doorvaart op de rivier de Dnjepr belemmerden. Hij bedacht een systeem met sluizen, dat in de daarop volgende jaren tot uitvoering gebracht werd. Om die reden werd - ruim 75 jaar na zijn dood - in 1894 nog een boek over dit onderwerp¹⁰⁹ aan hem opgedragen:

'Dédié a la memoire de François de Wollant, Ingenieur Hollandais, Lieutenant-General et Directeur General des Voies de Communication de la Russie.'

Op 4 juni 1796 werd hij gepromoveerd tot generaal-majoor. Ruim een jaar later, op 6 oktober 1797, werd hij evenwel ontslagen, mogelijk - net als de eerder besproken Jan Falconi - vanwege zijn vriendschap met Suworov, die toen in ongenade was gevallen. Iets meer dan een maand later, op 17 november, trad hij evenwel al weer in dienst, nu ten behoeve van de aanleg van waterstaatkundige werken.

In een brief van 1798¹¹⁰ vroeg De Witte zich af of De Wollant - die op dat moment kennelijk deze functie bekleedde - ondervoorzitter van de nieuwe Hydraulische Commissie zou blijven of aan een kanalenproject zou gaan werken:

'Onse vriend de Wollant retourneerd op eene nieuwe capitulatie 4000 silvre Roebels Tafelgeld, kwartier etc. Of zijne Excellence als onder presis bij de nieuwe Hydroliche Commissie zal blijven, dan na de Niester

of Nieszer gaan om midden door de Revier een nieuw canal de communication volgens zijn uigegeeven project te maaken weete ik niet...'

Met ingang van 1800 werd hij lid van het Departement voor de Watertransportverbindingen. In 1800 stond hij aan de basis van het graven van het Maiinskaya-kanalensysteem, dat de Wolga met Sint-Petersburg verbindt. Daarna ontwierp en superviseerde hij de aanleg van het Tichvin-kanalensysteem, dat eveneens de Wolga met Sint-Petersburg verbindt. Daarnaast ontwierp hij nog tal van andere kanalen en verbeteringen aan watertransportverbindingen.

In die tijd - op 14 mei 1803 - schreef hij in Sint-Petersburg een brief aan Van Suchtelen¹¹¹ over het beschikbaar stellen van geld voor een project in en bij de haven van Narva (nu Estland). Van Suchtelen wordt gevraagd ernaar te kijken en erover te adviseren:

'Hier le soir j'ai eu l'occasion de voir monsieur le comte de Roumantzof, qui m'a annoncé, que Sa Majesté l'empereur ayant trouvé la somme du devis du project du pont de Narva trops forts, et surpassant celles de 150.000 roubles demande provisoirement - avant la formation du devis et plans - avais remis les

devis et plans à l'examen de votre Excellence. Je lui ai répondu ce matin par la lettre ci-jointe en brouillon, que je supplie votre Excellence d'avoir la bonté de me renvoyer après lecture. On m'a pour ainsi dire forcé de dire ou de fixer la somme, avant que j'ai pu former le project, faute d'une theorie suffisante du local.'¹¹²

In 1810 werd hij benoemd in de rang van ingenieur-generaal. Twee jaar later, in 1812 werd hij hoofd-directeur van corps ingenieurs van de waterverbindingen (een

functie die hij tot zijn dood in 1818 zou blijven bekleden¹¹³) en op 23 augustus 1814 werd hij benoemd in het Comité van Ministers.

De Wollant werd begiftigd met de volgende Russische onderscheidingen: de Orde van Sint-Gregorius 4e klasse, de Orde van Sint-Jan van Jeruzalem en de Sint-Wladimir Orde 2e klasse.¹¹⁴

Hij overleed op 3 november 1818 en werd begraven op de lutherse Volkovobegraafplaats in Sint-Petersburg.¹¹⁵

De Wollant trouwde in 1802 met een dochter van generaal Jacob de Witte, de bijna 30 jaar jongere Maria Elisabeth (1784-1853; zie hierboven). Deze werd geboren in Amersfoort. In het jaar van haar geboorte vertrokken haar ouders naar Rusland. Zij bleef aanvankelijk achter bij een oom, J.A. Esser. Een kleine tien jaar later, in 1792, werd zij opgehaald door haar moeder, Geertruida Overbeek. Via Amsterdam en Elseneur (Denemarken) reisden ze naar Sint-Petersburg.¹¹⁶

Het echtpaar De Wollant-de Witte kreeg twee zoons: Henry Eduard (1808-1816)¹¹⁷ en Alexander (geboren 25 augustus 1808), die kolonel in het Russische leger zou worden.¹¹⁸ Hun kleinzoon Gregory Alexandrovitch (1847-1916) was schrijver en diplomaat. Hij was - onder meer - van 1902 tot 1910 Russisch ambassadeur in Mexico.¹¹⁹

Conclusie

Uit het bovenstaande is duidelijk geworden, dat Nederlandse genie-officieren in zowel militair als civiel opzicht een belangrijke rol hebben gespeeld in het Rusland van het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw. Een aantal van hen bereikte hoge posities in het leger. Uit correspondentie is gebleken, dat zij veelal nauwe onderlinge contacten onderhielden, terwijl men ook op de hoogte bleef van ontwikkelingen in het oude vaderland. Slechts een enkele van de hogere officieren keerde naar de Nederlanden terug. De nakomelingen van deze Nederlandse officieren bleven gewoonlijk ook in Rusland.

Dankbetuiging

De auteurs zijn dank verschuldigd aan de volgende personen, die alle behulpzaam zijn geweest bij de totstandkoming van dit artikel: Jan van Booma (Centraal Bureau voor Genealogie), Anders Burius (Kungliga Biblioteket, Stockholm, Zweden), Otto Lankhorst (Universiteitsbibliotheek Nijmegen), Lea Meijen (Scholengemeenschap 'Het Streek', Ede), Inara Mutule (Latvijas Nacionāla Bibliotēka, Riga), Kaija Nygård (Bibliotheek Universiteit van Jyväskylä, Finland), Eva Sjögren (Skånes Arkivförbund, Lund, Zweden), Igor Tikhonov (Staatsarchief van de Russische Federatie, Moskou) en Albert Vinke (Instituut Defensie Leergangen).

Bijlage

Omdat deze een bijzonder goed beeld geeft van de werkzaamheden van betrokke-
ne en van de onderlinge verhoudingen tussen de Nederlanders in Rusland en hun
contacten binnen Rusland, volgt hieronder integraal de brief die Jacob Eduard de
Witte op 19 maart 1798 vanuit Riga schreef aan Jan Pieter van Suchtelen.¹²⁰

'Hooggeëerde Vriend,

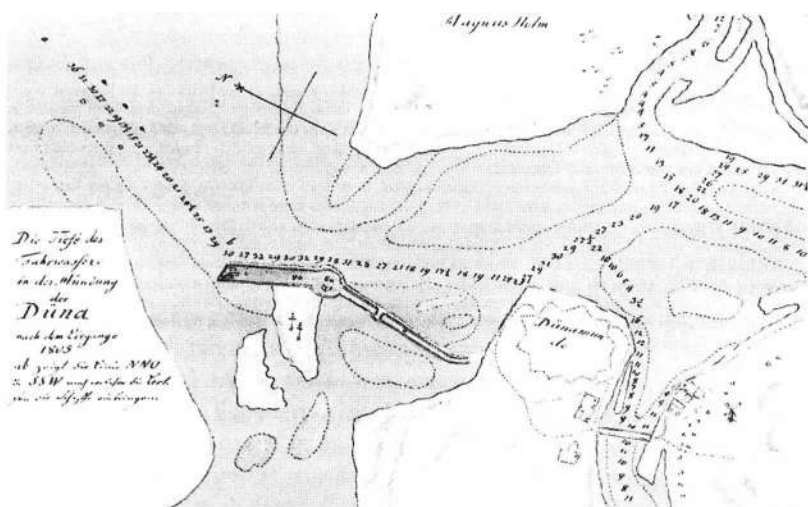
*Na eene soo lange stilzwijgen, was het mij zeer aangenaam eene missive van uw excel-
lencie te ontfangen in hoope, dat deese uw edelgeboren nevens mevrouw de generalin en
zeer geëerde familie in gezondheid mag geworden. Intusschen dat ik uw edele van harte
felicitteere, niet zoozeer met desselfs arancement, want dat heeft - God beter't - lang
genoeg getardeerd, aswel met desselfs provisioneele vaste verblijf te Kiow,¹²¹ hetgeene men
zegt, dat een aangenaam departement is, en niet al te verre van uw edele[s] landgoed.
Want zooals ik begrije, tans is de hoofdstad te dienen is wat beswaarlijk, en valt niet
veel meer te hebben, zoodra men weet, dat men reeds iets in de melk te brokken heeft, en
't ook ligt kan verbruyen etc. Wat mij betreft ik hadde eers op mijne doot gedacht, dan
om soo spoedig lieutenant-generaal te worden, mij niet kunnende voorstellen, er tussen
ons beyde zoo veele generaals hun afscheid hadden genoomen en ik dus reeds zoo verre in
de classe was.*

*Mij vraagende, waar of meede geoccupeert bent, dient dat ik in Riga onder de wal de
soogenaamde stormcazernen reeds ten deele heb uytgebeeterd, om er circa 1.000 man in
te logeeren, ook een project heb gemaakt tot het bouwen van cazernen voor 4.500 man,
320 paarden, etc. Dezelve waaren reeds bij zijne majestyd geaprobeerd maar soo het
scheind sullen ze niet gemaakt worden, vermits den adel en de steeden over de betaalinge
en 't onderhoud, en over het fourneeren van de brand nog disputeeren. Wegens dit punct
zal binnenkort gedebateert, gebesoigneert en gevoteert worden.*

*Het slot te Mittau, onder de naam van cazernen uyt te beeteren, namelijk 't afgebrande
of agterste deel - want in 't voorfrond woond de Fransche koning met zijn gevolg - was
ook geaprobeert. Ben reeds aan den arbeid, en geld in cassa, en nu weete ik ook niet
anders, of zal uytgesteld worden. Den aadel had reeds geldgegeeven, maar die van
Liefland,¹²² in dit geval halstarrig zijnde, trekken de Courlanders¹²³ ook hunne kling
terugge, etc. etc.*

*Ik hebbe een project gemaakt om alhier 't kyserlijke palais te amellioereen, daar men
dagt dat de prinsesse van Wirtenberg, moeder van onze genadige kyserin zoude koomen
te logeeren. Op 't punct staande om daartoe 't geld te ontfangen, komt er tijding dat die
waardige prinsesse in den Heere ontslaapen is, dus provisioneel basta met deese reperatu-
re.*

*Ik ben reeds verre geavanceert met het project om de Niemen met de Duna¹²⁴ te vereeni-
gen. Veele goedbesitters die hooge ouvers en hoog voorland langs deese reviertjes hebben,
zeggen, het zal een superbere arbeid zijn. Andere daarentegen, die door 't opsetten van 't
water min of meer hunne cyslaagen zoude verliesen, zeggen, 't project is geen duit waard.
Byde hebben ze gelijk, en mijne arbeid zal speculatif zijn en blijven. Een project om de
Aa met de Duna te vereenigen was zoo goed als geaprobeert, maar de goedbezitters langs*

Dunamonde in 1805 (uit: J.K. Broce, Zimejumi un apraksti, deel 2, Riga (1996)).

de Dunarivier, bemerkende dat ingeval deese arbeid tot stande mogte koomen, hunne monipoolle wegens 't debit van veele waaren tot eene exorbitante hooge prijse zoude daalen, schreeven daarteegen, en pousseren het zoo verre van zelfs in mijn bijzijn te zeggen, dat 't project niet deugt, en niet kan gemaakt worden. Mijn antwoord was: "Vriend, doet mij een present van 25.000 dalers, dan zal ik ook zeggen, dat het niet te maaken is, maar zonder deese gifte kan ik, mijn eyge arbeid niet mepriseeren". Onse geerde drilmeester van de waterwerken (deese commissie heeft zedert den 28 februari zijn beslag) en versamelaar van alle plans en kaarten relatief tot deese arbeid, sedert de zondvloet gedresseert, goed en kwaad, schrijft mij onlangs, van voornoemde communicatie, om de Aa met de Duna te vereenigen, questie zijnde: "Ik weete niet, of ik de menschen, welke zig daarteegen oponeeren en geen geld daartoe geeven willen, moet beklaagen of veragten etc." Intussen spijt 't mij dog, dat dit klijn en zeeker te maake waterwerk niet zal gemaakt worden, al was het alleen om eenige jonge ingenieurs in de pratijk te oeffenen. Voor 't overige heb ik nog een klyn sommetje om de gragten te verdiepen, en laat in 't citadel de kroons-koornmolen vernieuwen. Te Dunamonde¹²⁵ voor de kaay van 't fort zal ik een groot en diep gad 50 à 60 voet moeten stoppen, of 't fort gaat ten deele na de maan. Onze geweese general Touthoff heeft teegen mijne raad er 40.000 roebels bij vermost, en als het nog langer had geduert was de rede of mond van de revier bedorven, de admiralityd, daarover geklaagt hebbende, belooft mijne begrootinge op 30.000 roebels en 150 slaaven in twee jaaren en dan zullen aan de wal 20 diepgelaade scheepen voor 't ijs in seekerheid leggen.

Verder zoo verrooke alle weeken een half pond tabak. Mijne vrouw heeft vier maanden geleeden, eene schoone jonge ter waereld gebragt. Deese fabrik houde ik ook nog aan de gang, en hoe ouder ik worde, hoe beter ik begin te reedekavelen en ondervinde, dat hoe meerder men heeft om in de melk te brokken, hoe welspreekender men word. Ziedaar,

waarde vriend, mijne occupasie. Heb onlangs mijn oudste zoon Peter en de zde, Allexander, te Reval²⁶ aan een excellente kundig meester (professer) afgegeeven. Hij koste mij tezaamen 8 à 900 roebels in 't jaar, en kunnen zig daar nu verder perfectionneeren, Peter tykend reeds zeer goed, en speelt na zijne jaaren onverbeterlijk op de violon. Ik geloove, dat 't in deese wareld tijd word, daarvoor te zorgen, om iets te kennen, waardoor men in alle geval zijn broot kan verdienen. Ik zelver voor eenige dagen te Reval zijnde, om mijne andere kinderen te zien, vertoonde mij bij die gelegenheid den admiraal Spiridof 't plan van eene nieuwe te maakenen droogdok. NB: in de haven zelfs ontrent op die plaats, waar dat oude vrack gezonken legt. Hij dagte, dat sulks voor dertigduysent roebels nevens 't gebruyk van eenige matroosen te bewerkstelligen was, en had er dieswegens eene beresoneerde memorie aan de kyser over gepresenteerd. Den oude heer Gerhard en zijne zoon de aide de camp genral wierden aldaar verwagt. Met de laadste post schrijft mij Czernichef, dat die heeren de kosten op 360.000 roebels hebben aangeslaagen en dagelijks 1.200 matrosen in den arbeid. Toen zijne excellence den admiraal mij mijne gedagte vraagde, was 't antwoord: "De plaats is te bekrompen en behalve dat vinde ik 't onmogelyk op eene steen- en zandagtigen grond in de zee een kolk te graaven, 28 voet diep, en ze tot die diepte op deese plaats droog te houden, etc. Men heeft 15 jaaren genoomen, waarin dese arbeid moet gemaakt zijn. Toen ik trouwde, kwam mij bij geval een goed vriend tegemoet, die mij feliciteerde met 't zeggen van geluk met dat ding. En zoo wensch ik ons admiraal veel voorspoed met deese onderneeming, als ze mogte geaprobeerd worden. Ik hebbe ook de nieuwe cazerne aldaar gaan besigtige voor 12.000 man, zij worde gebouwd op eene afstand van 3 werste van de stad, op de berg agter Catarinadaal, dus geëxponneerd aan alle de winden. Het was op die dag kout en ik hebbe die eenvoudige bemerkinge gemaakt, dat, geoccupeert wordende, jaarlijks 500 man moet sterven alleen van ongemak, om er te koomen, vogtigheid, etc. En dat nu het fraayse is, me dagt er het water van een sas, niet verre daarvandaan geleegeen, 5 à 6 werste na toe te leyden, maar par malheur is 't terrain te hoog, en dus onmogelyk of teminste al te kostbaar om door de rotzen een acqueduc te maaken, om er water aan te brengen. Een gedeelte is reeds klaar. In de benedestad had dit gebouw immers oneindig beter geplaatst geweest. Onse vriend de Wolland retourneerd op eene nieuwe capitulatie 4.000 silvre roebels tafelgeld, kwartier, etc. Of zijne excellence als onder presis bij de nieuwe hydrolische commissie zal blijven, dan na de Niester of Nieszer, gaan om midden door de revier een nieuw canal de communication volgens zijn ingegaan project te maaken, weete ik niet. Zal aparent hierdoor binnenkort passeeren. Onse patriot V.d. Plaat²⁷ die te 's Bosch woond en eene mejuffrouw Ardes ter vrouwe genoomen heeft, scheidt zijn haring daar niet te braaden. Als gedetermineert zijnde om na Rusland terug te koomen, heeft mij daarover geschreeven, dog heb die vriend aan groote papa verweesen.

Gerritje v.d. Wijde, die de verrekijkerij heeft de zak gegeeven, heb ik dan eyndelijk eene extra commissie bij de stad bezorgt, namelijk dijken en dammen na te zien, 'twelke hem zijne gasie circa verdubbelt en niet alleen door zijne kunde, maar zelfs door zijne gang doet zien, dat geld moet geeft. Hij draagt geen pruyk meer, à gouverno.

Onse general Verheull, zoo ik geloove nog niet tevreede met zijn geluk, heeft lange gebalanceert om te Libau te trouwen, dog is nog niet, mogelijk is hij bange voor den eerste nagt, heeft nu generalsgagie, behoud zijne 350 roebels pension agt deutikke[?]. Een aangenaame commissie, 38 jaar oud, en dan nog te steunen! Ik hebbe hem gemelt, dat

zoo nog meerder ontevredenheid toond, zal zorgen dat na Odessa word gezonden. Waarvandaan ik tans mijn zoon terug verwagte, die in mijn commando terugkomt, hij was door de general Temmers na Fanagorie¹²⁸ gecommandeert, en zoo verre wilde ik hem niet verwijderd hebben.

Nu van de jonge Cruitz. Dat knaapje voed zig hier seer slegt op, wat of men hem voorspreekt, geen audiënsie. Dus zoo vreesse, als dat eerdaags zal worden uytgeslooten. Zijn geluk is, dat de generals mijn goede vrienden zijn, dog daar is op mijne eere niets aan te doen, en zijne kwaadsprekendheid van een ieder bederft alles. Ik voor mij moet om die gevaarlijke reede alleen wygeren om hem zijner aan te neemen en vooral zijn vaders boeltje. Ik wenste maar alleen dat uw edele de goedheid had, bij de heer secretaris Gretsche te bewerken, dat hij hem de jaarlijkse intresse van die 1500 roebels zond, onder mijn adres ofte die van de general-major Lamsdorf, en dat onder eene zeer scherpe vermaning, denkt hier dog op, want loopt als een bedelaar, etc. A la longue kost mij die deugeniet, en het is roose voor de swijnen. Het spijt mij voor de natie, ider spot er meede.

Nu wat anders, waar is dog onse goede Harting. Uw edele schrijft mij altoos, kort en beknopt. Nu wat uyt Holland: de ingenieur De Bock is nog altoos contrarolleur van de Hollandse fortificatiën. Van de Graaff woont als eene vergeete burger te Utrecht. Die deugniet van Helden is in geen tel. Veele zijn wederom ongelukkig geworden. Na mijne calculatie is ons vaderlant binnen wynige jaaren eene Fransche provincie. Segt mij eens, zal dat volkje in Engeland aanlanden? Zoo ja dwingen zij door het reeds geroofde, en nog te rooven geld de gandse waereld. Nu na Napels en Sicilië, dan 's na Portugal, en dan en dan. Nu willen wij hebben, dat en dat zul je en moet je doen. Hoe is het mogelijk, dat men het zooverre heeft laate koomen.

Nu wil ik eyndigen, maar apropo, wat moet ik dog met uw edeles Poolse rosposke¹²⁹ doen, men wilt er de waarde niet van betaalen. Voor hoeveel kan ik 't laten? Heb het niet nodig, zoude anders het overneemen. Lieve general, segt eens aan mevrouw de generalin dat de oude chrep die uw edele had vergeeten, wij hebben laten uytbranden, en onse kandelars tot eene aandenken meede geplateert. Waarmede na uw edele nevens mevrouw en geëerde familie van onse agting en altoos duerende vriendschap verseekert te hebben, mij steeds noem, van uwe excellencie de zeer ootmoedige dienaar en onveranderlijke vriend.

J.E. de Witte

Riga, den 19 maart 1798

De Revier staat om aan 't kruyen te gaan. 't Water is reeds zeer hoog, de sluisen zijn goed geslooten en dus hebbe ik tijd gehad, om deese lange brief te schrijven. Waar is desselfs heer broeder, maakt dien heer mijn vriendelijk compliment. Adieu, lieve generaal, leeft gezond en gelukkig met desselfs familie.'

Noten

1. A. Degtiarev, *Istoria Rossijskogo flaga* (Moskou 1994) 21 en Robert K. Massie, *Peter the Great. His life and world* (New York 1980) 136.
2. J. Hosmar, *Vriezenveense Rusluie, in het rijk der tsaren* (Enschede 1976).
3. De titel van dit artikel werd ontleend aan een brief die Jacob Eduard de Witte op 19 maart 1798 vanuit Riga schreef aan Jan Pieter van Suchtelen. De brief is als bijlage achter dit artikel gevoegd.
4. Nog in 1798 deed een zekere graaf Pfaff von Pfaffenhofen een petitie aan de Russische Tsaar Paul I toekomen, waarin hij rapporteerde dat zo'n 1.000 tot 1.200 Nederlandse marine-officieren en zeelieden in Russische dienst wensten te treden. Admiraal A. Shishkov werd naar Wenen gezonden om toestemming te regelen, maar deze reis bleef zonder succes. Zie: A. Shishkov, *Zapiski* (Memoires) (Berlijn 1870) 43-51.
5. Zie: J.W. Veluwenkamp, *Archangel. Nederlandse ondernemers in Rusland 1550-1785* (Amsterdam 2000).
6. Zie voor informatie over de Russische geschiedenis: J.W. Bezemer, *Een geschiedenis van Rusland. Van Rurik tot Gorbatsjov* (Amsterdam 1994).
7. Het woord Tsaar of Czaar is, net als het woord Keizer, afgeleid van het Latijnse Caesar.
8. Zie over Alexander Suworov/Suworoff: P.G. Witsen Geysbeek, *Algemeen Noodwendig Woordenboek der Zamenleving, vierde afdeling*. Sch-Tph (1851).
9. Hij begon zijn dienst in het Hessische leger, diende vervolgens onder Frederik II de Grote van Pruisen en trad in 1769 in Russische dienst.
10. Ontleend aan de dienststaten die zich bevinden in het archief van het Militair-Historisch Museum voor de Artillerie, de Genie en de Verbindingsdienst te Sint-Petersburg.
11. Over Jan Pieter van Suchtelen is het nodige gepubliceerd, zie bijvoorbeeld *Russky Biografichesky Slovar'* [Russisch Biografisch Woordenboek] 20 (1912) 211-212; Jyrki Paaskoski, 'A Dutch fortification officer, Count Jan Pieter van Suchtelen in Russian service in the eighteenth and early nineteenth centuries', *Baltic Studies* 5 (1998) 137-154; Otto Lankhorst, 'Jan Pieter van Suchtelen (1751-1836) verzamelaar van boeken en handschriften', *Jaarboek van de Maatschappij voor Nederlandse Letterkunde* 1997-1998, 27-53.
12. Zie over hem: L. Turksma, 'Een Gelders vestingbouwer in Rusland: Maurits Anne Ver Huell', *Kronijck van Deutekom en Salehem* 53 (1989) 57-59.
13. Zie over hem: *Russky Biografichesky Slovar'* 21 (1901) 10-11.
14. Zie over hem: N.P. Chulkov, *De Witte* (Moskou 1915). Dit boek bevat een genealogie van de familie.
15. Zie A. J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden* 16 (1872); het *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek* 8 en Martijn Bakker, 'À la recherche des ingénieurs disparus - les hydrologues néerlandais au dix-huitième siècle', *History of Technology* 19 (1997) 143-158.
16. Spelling volgens zijn dienststaat, vermoedelijk moet het Eikma zijn; althans in een brief van Redelijkheid aan Van Suchtelen uit 1798 komt een luitenant Eikma voor.
17. Zie over hem: Witsen Geysbeek, *Algemeen Noodwendig Woordenboek, derde afdeling, P-Sce en NNBW* 5 (1921).
18. Aan hem zijn (in het Russisch) verschillende publicaties gewijd. Hier zij alleen vermeld: *Russky Biografichesky Slovar'* 6 (1905) 155-158.
19. *Russky Biografichesky Slovar'* 16 (1913) 52.
20. Zie over hem: Bakker, 'À la recherche'.
21. *Russky Biografichesky Slovar'* 14 (1905) 748-749.
22. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
23. Dienststaten van het Corps der Genie over

1790. Archief van het Militair-Historisch Museum voor de Artillerie, de Genie en de Verbindingsdienst te Sint-Petersburg, Fond (Fonds) 2, Opis (Inventaris) Dienststaten, Delo (Dossier) 2519. Er zijn geen andere documenten over deze officier gevonden, mogelijk als gevolg van een verkeerde spelling van de familienaam door een Russische ambtenaar.
24. Zie hiervoor ook: Bakker, 'À la recherche'.
25. Lemma over Suworoff in Witsen Geysbeek, *Algemeen Noodwendig Woordenboek, vierde afdeling* Sch-Tph.
26. Oorspronkelijk Don Joseph de Ribas-y-Boyons, geboren te Napels.
27. *Verzamelde documenten A.V. Suvorov* 2 (z.p. 1951) 577.
28. De Bataafse Republiek zou in 1806 plaatsmaken voor het Koninkrijk Holland. Pas in 1810 zou dit opgeheven worden en werden de Nederlanden formeel deel van Frankrijk.
29. De Fransen.
30. Mr. Cornelis Charles baron Six (1772-1833). Zie *Nederland's Adelsboek* 44 (1951).
31. Kroonstad (Kronstadt) is een marinehaven en vesting in de Finse Golf voor Sint-Petersburg.
32. Vrij vertaald: 'Ik heb een aantal keren minister Six van het hof van Holland ontmoet. Hij lijkt me een intelligente geestige man en geen charlatan, maar waard deze post te bezetten. De laatste keer, dat ik hem ontmoette, met de Franse ambassadeur Collincourt en die van Denemarken, met een groot gevolg, was bij de nieuwe batterijen van Kroonstad.'
33. Zie over deze kalenders: C.C. de Glopper-Zuiderland, *In tijd gemeten. Inleiding tot de chronologie* (Den Haag 1999).
34. Aanwezig in de Universiteitsbibliotheek te Groningen.
35. Witsen Geysbeek, *Algemeen Noodwendig Woordenboek, vierde afdeling*, Sch-Tph).
36. Bakker, 'À la recherche'.
37. *Russky Biografichesky Slovar'* 16 (1913) 211-212.
38. Bakker, 'À la recherche'.
39. Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg. Fond 993, doos 65.
40. Lankhorst, 'Jan Pieter van Suchtelen'.
41. *Russky Biografichesky Slovar'* 16 (1913) 211-212.
42. Bakker, 'À la recherche'.
43. Ibidem; zie over Jan Pieter van Suchtelens werk als cartograaf ook N. van Suchtelen, 'Kartografen uit de familie Van Suchtelen in de achttiende eeuw', *Geodesia. Nederlands Geodetisch Tijdschrift* 26 (1984) 256-259.
44. Zie over het beleg van Sveaborg: C.J. Gardberg, *Sveaborg, Suomenlinna* (Helsinki 1998).
45. Zie lemma's over Van Suchtelen en Sveaborg in: Witsen Geysbeek, *Algemeen Noodwendig Woordenboek, vierde afdeling*, Sch-Tph.
46. In particulier bezit.
47. Tsaar Alexander I.
48. Vrij vertaald: 'Het was dankzij hem, dat Rusland het Gibraltar van het Noorden, het fort Sveaborg, buit maakte. Het vergemakkelijkte de verovering van Finland. Hij voerde het beleg van het fort, dat gebouwd is op rotsen die in zee liggen en dat verdedigd werd door 1900 vuurmonden, uit met een belegeringsleger, dat in de minderheid was. Hij nam het in dankzij een list en ten koste van geld. Het was de sterkste barrière die de genie had gebouwd tegen de Russische macht.
- In 1811 werd de graaf van Suchtelen tot Russisch ambassadeur bij het Zweedse hof benoemd. De graaf was niet graag gezien bij de Zweden, die, beter dan de regering, de belediging voelden, die Alexander de natie aandeed door de man af te vaardigen als zijn vertegenwoordiger, die even daarvoor het Zweedse leger zo'n gevoelige nederlaag deed lijden. Maar hij slaagde er binnen korte tijd in ieders respect te verkrijgen.'
49. Het gaat hier om Jean Baptiste Bernadotte, een maarschalk uit het leger van Napoleon, die door de Zweedse Rijksdag in 1810 aangewezen werd als opvolger van de kinderloze Koning Karel XIII. Hij zou in 1818 als Karel XIV Johan de Zweedse (en Noorse) troon bestijgen. Sindsdien regeert het huis Bernadotte in Zweden. Zie over de periode 1810-1814 in Van Suchtelens leven

- ook: Arvid Ahnfelt, *Tvá Krönta Rivaler. Bernadottesminnen af J.P. van Suchtelen, Grefve Romanzow, Furst Czernicheff M.Fl.* (2 dln.; Stockholm 1887).
50. Zie lemma over Van Suchtelen in: Witsen Geysbeek, *Algemeen Noodwendig Woordenboek, vierde afdeeling*, Sch-Tph; en 'Suchtelen and his Swedish circle', lezing van Anders Burius op het P.K. Suchtelen-symposium, dat op 18 en 19 oktober 2001 te Sint-Petersburg gehouden werd.
  51. Paaskoski, 'A Dutch fortification officer' en Anders Burius, zie noot 50.
  52. *Russky Biografichesky Slovar'* 4 (1914) 240-241. Hij was een achterneef van de verderop te bespreken Jan Festus Harting, zie: A. Hartingh, *Genealogy of the Hartingh's family* (Buenos Aires 1997).
  53. Jan Willem Rupertus werd in 1787 geboren te Bergen op Zoom als zoon van Jacobus Adrianus — Henricus Rupertus en Ottonia van Suchtelen. De laatste was een zuster van Jan Pieter van Suchtelen. Jan Willem vertrok op achtjarige leeftijd naar zijn oom in Sint-Petersburg in Rusland, waar hij overigens Wilhelm Jakovlevitch Rupert werd genoemd. Hij kreeg een militaire opleiding en zou het brengen tot gouverneur-generaal van Irkutsk en opperbevelhebber van Oost-Siberië. Hij overleed in 1849 bij Kishenev in Moldavië. Zie over hem *Russky Biografichesky Slovar'* 17 (1918) 607-609.
  54. *Russky Biografichesky Slovar'* 20 (1912) 439-440.
  55. A. J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden* 16 (1872).
  56. *Russky Biografichesky Slovar'* 6 (1913) 211-212; *Nederland's Adelsboek* 77 (1986).
  57. P.N. Holtrop, Th.J.S. van Staalduine en G. Brinkman, *Hervormd in Sint-Petersburg 1717-1927* (Zoetermeer 1999).
  58. In 1836 is deze verdeeld over een groot aantal Russische bibliotheken. Een omvangrijk gedeelte ervan is terecht gekomen in de Keizerlijke Openbare Bibliotheek te Sint-Petersburg (nu in de Nationale Bibliotheek aldaar).
  59. Eveneens terecht gekomen in de Keizerlijke Openbare Bibliotheek te Sint-Petersburg.
  60. Deze kunstverzameling is verspreid geraakt, een deel werd in 1862 in Parijs geveild. Zie: *Catalogue d'un joli choix de dessins anciens & modernes provenant de cabinet du Comte Suchtelin ancien ambassadeur de Russie en Hollande et en Suède...* (Parijs 1862). Verder: 'Dutch paintings and prints from the collection of the Suchtelen family', lezing van I.G. Lander op het P.K. Suchtelen-symposium, zie noot 50.
  61. In particulier bezit.
  62. Deze munten maken thans deel uit van de verzamelingen van de Hermitage in Sint-Petersburg.
  63. Zie: D.G. van Epen, *Het geslacht van Suchtelen* (Den Haag 1904) en de beschrijving van het geslacht Van Suchtelen in Tor Carpelan, *Åttartavlor för de på Finlands riddarhus inskrivna ätterna* 4 (Helsingfors 1966).
  64. Bronnen: contemporaine familieaantekeningen in particulier bezit; Van Epen, *Het geslacht van Suchtelen* en *Sotrudniki Rossijskoj natsionalnoj biblioteki - dejateli nauki i kulturi* (Sint-Petersburg 1995) 516-517.
  65. *Russky biographichesky slovar'* 21 (1901) 10-11. Nadere herkomstgegevens ontbreken.
  66. Bakker, 'À la recherche'.
  67. *Russky Biografichesky Slovar'* 21 (1901) 10-11.
  68. Doopregister Evangelisch Lutherse Kerk te Den Haag; Hartingh, *Genealogy of the Hartingh's family*.
  69. De gegevens over zijn loopbaan zijn ontleend aan zijn dienststaten aanwezig bij het Archief van het Militair-Historisch Museum voor de Artillerie, de Genie en de Verbindingsdienst te Sint-Petersburg.
  70. *Mesjazeslov na leto 1815*, 2 (Sint-Petersburg 1815) 526.
  71. Zie: Mihail Dimitri Sturdza, *Dictionnaire historique et généalogique des grandes familles de Grèce, d' Albanie et de Constantinople* (Parijs 1999). De *loghothet* was een bojaar (edelman), die binnen het Roemeense prinsdom Moldavië belast was met het functioneren van de prinse-

- lijke kanselarij en met de 'binnenlandse zaken'.
72. Dit nageslacht is incompleet beschreven in Hartingh, *Genealogy of the Hartingh's family*.
73. Zie over hen: *Nederland's Adelsboek* 46 (1953).
74. Turksma, 'Een Gelders vestingbouwer in Rusland'.
75. Ibidem.
76. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
77. Brief van J.E. de Witte aan een broer van Ver Huell, 20/31 nov. 1799. Rijksarchief in Gelderland (RAG), Familiearchief Ver Huell, inv. nr. 89.
78. Vrij vertaald: 'Hoe kan ik me jegens u verontschuldigen voor mijn onachtzaamheid, dat ik u tot nu toe het portret van mevrouw uw echtgenote niet heb toegestuurd. De uiterlijke schijn is te veel tegen mij, om nog te mogen hopen daarin niettemin te slagen. Toch verdien ik inderdaad enige toegeeflijkheid. Het portret is al lang geleden klaar gekomen, maar ik wilde het u pas sturen na inlijsting achter glas. Er is hier maar één man die dat kan en daar deze man jammer genoeg meer van wijn houdt dan van zijn ambacht, steeds veel drinkt en weinig werkt, is hij het, die de oorzaak is van de vertraging. Hij heeft me namelijk dagenlang laten wachten. Ten slotte heb ik het dan ontvangen en meneer de Witte, die van plan is over enkele dagen naar Sint-Petersburg te vertrekken, zal u mijn werk brengen. Ik hoop dat mevrouw en u, meneer, het waard vinden om te dienen als bewijs van mijn grote bereidwilligheid om uw wensen te vervullen en als bewijs van mijn diepe dankbaarheid voor uw goedheid.'
79. Archief van het Militair-Historisch Museum voor de Artillerie, de Genie en de Verbindingsdienst te Sint-Petersburg, Nr. 2526.
80. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
81. CBG, dossier Verhuel(l). Datum in 'oude stijl'.
82. Een afschrift van deze brief, verzonden uit Riga en gedateerd 20/31 nov. 1799, bevindt zich in RAG, familiearchief Ver Huell, inv.nr. 89.
83. Het gaat hier vrijwel zeker over Christiaan Anthonie Ver Huell (1760-1822). Deze diende bij de zeemacht en nam bijvoorbeeld in 1781 deel aan de slag bij de Doggersbank. Tijdens de 'omwenteling' vroeg hij ontslag en bleef ambtelos burger tot 1802, toen hij tot president van de sectie marine van de Staatsraad benoemd werd. Zie: CBG, dossier Verhuel(l) en *Nederland's Adelsboek* 46 (1953).
84. Brief in handschriftenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg. Fond 993. Portefeuille Nr. 70. Vrij vertaald: 'Ik heb een brief van mijn oudere (letterlijk: oudste; maar Maurits' oudste broer volgde geen militaire loopbaan) broer ontvangen, die, trouw aan zijn principes, niet de eed heeft willen afleggen die men heeft geëist van alle militairen in Holland en hij heeft zich daardoor genoodzaakt gezien het land te verlaten. Deze nieuwe verandering in zijn lot en het onaangename vooruitzicht van een werkloos zwerwersleven, gaf hem lust het voorbeeld van zijn vriend Vaillant te volgen. Als hij nu maar zo gelukkig kon zijn dat men hem dezelfde vooruitzichten bood, ervan overtuigd als hij is, dat uw bemiddeling alleen hem dat voordeel kan verschaffen. Ik neem de vrijheid een beroep te doen op uw vriendschap, om u te vragen u te zijnen gunste in te zetten. Hij heeft niet de eer u te kennen, maar zijn vriend Vaillant, die naar ik veronderstel in Petersburg is, zal u zeggen, of hij uw bescherming waard is, zoals ik mij in het algemeen zal kunnen vinden in wat hij de eer heeft u dienaangaande te zeggen.'
85. Bakker, 'À la recherche'.
86. Pieter G. de Witsen Geysbeek, *Biographisch, anthologisch en critisch woordenboek der nederduitsche dichters* 6 (Amsterdam 1827); Johannes G. Frederiks, *Biographisch woordenboek der Noord-en Zuidnederlandsche letterkunde* (Amsterdam 1888). Lemma's over De Witte's gelijknamige zoon.
87. Zie voor een uitgebreider verslag over deze episode uit De Wittes leven het eerder aange-

- haalde artikel van Martijn Bakker uit 1997. Deze baseert zich ten dele op de memoires van Jacob Eduard de Wittes gelijknamige zoon die zich in het Algemeen Rijksarchief bevinden.
88. Catharinakanaal.
89. Archief van het Militair-Historisch Museum voor de Artillerie, de Genie en de Verbindingsdienst te Sint-Petersburg, Fund 2, Opis SHGF, Delo 2853. Zie over J.H.F. Oldencop: O. Schutte, *Repertorium der buitenlandse vertegenwoordigers residerende in Nederland 1584-1810* (Den Haag 1982).
90. Dagboek van Iwan (Jan) Jakovlevitch de Witte, zoon van Jacob Eduard. Hiervan werden delen gepubliceerd in *Russkaya starina* 2 (1914) 468-469. Waar het dagboek zich thans bevindt is onbekend.
91. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
92. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
93. Uit eerder genoemde dagboekfragmenten van Iwan (Jan) Jakovlevitch de Witte, zoon van Jacob Eduard.
94. Kwartierstaat J.J.L. ten Kate in *Gens Nostra* 24 (1969) 312-313.
95. In een brief van 17 april 1808 aan Van Suchtelen memoreert De Witte, dat hij op 28 februari met zijn familie z'n 25-jarig huwelijk vierde (archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg).
96. Chulkov, *De Witte*.
97. Zie over deze interessante landverrader, die een flink deel van zijn leven in de gevangenis sleet: *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek* 3.
98. Chulkov, *De Witte*. Dit te Moskou in het Russisch uitgegeven boekje beschrijft de familie tot aan die tijd.
99. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
100. Vrij vertaald: 'Ik lijd sinds een paar weken erg aan jicht, maar vooral aan een slechte borst, welke het me nauwelijks mogelijk maakt naar buiten te gaan en me aan m'n plichten te wijden.'
101. *Peterburgskii nekropol* 2 (Sint-Petersburg 1912) 18.
102. Mededelingen in een brief van De Wollant aan J.P. van Suchtelen d.d. 1 nov. 1788, verzonden uit Rerval (thans Tallinn); en dienststaten van de ingenieur-generaal F.P. de Wollant. Russisch Historisch Staatsarchief, Fond 1343, Opis 20, Part 1, Delo 756, pag. 32.
103. J.C. van der Muelen, 'François de Wollant', *De Nederlandsche Leeuw* 13 (1895) 53-54.
104. Zie de eerder genoemde dienststaten.
105. Zie Bakker, 'À la recherche', die ook gedetailleerdere informatie over zijn werkzaamheden van hydro-technische aard geeft dan hier mogelijk is. Zie over Kolytsjev: Schutte, *Repertorium der buitenlandse vertegenwoordigers*.
106. Catharinaleger.
107. A.V. Suvorov. *Pis'ma* (Moskou 1986) 262.
108. Catharina-provincie.
109. M.V.E. de Timonoff, *Les cataractes du Dnièpre* (Sint-Petersburg 1894). Hierin ook een overzicht van de plannen van De Wollant met de Dnjepr.
110. Brief van 19 maart 1798 aan Jan Pieter van Suchtelen.
111. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
112. Vrij vertaald: 'Gisteravond had ik de gelegenheid om mijnheer de graaf van Roumaintzof te ontmoeten. Hij kondigde mij aan, dat Zijne Majesteit de keizer de som voor het bestek van het havenproject van Narva te hoog vond, omdat het een bedrag van 150.000 roebel overschreed. Hij vraagt nu om voor de definitieve vaststelling van het bestek en de tekeningen, deze voor nader onderzoek voor te leggen aan uwe excellentie. Ik heb hem vanochtend met de brief geantwoord, waarvan ik het klad hier bijvoeg. Ik verzoek uwe excellentie zo vriendelijk

- te willen zijn mij deze na lezing terug te sturen. Men heeft mij als het ware gedwongen het bedrag te noemen of vast te stellen, voordat ik het project heb kunnen vormen, bij gebrek aan een afdoende kennis van de locatie.'
113. Timonoff, *Les cataractes du Dnièpre*.
114. *Russky Biografichesky Slovar' 6* (1905) 155-158.
115. *Peterburgskii nekropol 2* (Sint-Petersburg 1912) 20.
116. Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde, dossier De Witte; *De Nederlandsche Leeuw 13* (1895) 54.
117. *Peterburgskii nekropol 2* (Sint-Petersburg 1912) 19. Dit boek vermeldt 15 juni 1808 als geboortedatum. Gezien de geboortedatum van zijn broer Alexander moet dit onjuist zijn. Vast staat, dat Henry jong overleed.
118. Dossier De Wollant in het Russische Historische Staatsarchief te Sint-Petersburg, Fund 1334, Opis 1, Part 1, Delo 756.
119. *Russki pisateli 1800-1917 2* (Sint-Petersburg 1992) 91-92; Erik Amburger, *Geschichte der Behördenorganisation Russlands von Peter dem Grossen bis 1917* (Leiden 1966).
120. Brief in het archief van Jan Pieter van Suchtelen in de Manuscriptenafdeling van de Nationale Bibliotheek van Rusland te Sint-Petersburg.
121. Kiev, thans hoofdstad van Oekraïne.
122. Lijfland, een gebied dat thans verdeeld is tussen Estland en Letland.
123. Koerland vormt thans het zuidelijke deel van Letland; belangrijkste plaatsen zijn Liepaja (Libau) en Jelgava (Mitau). Mitau was de hoofdstad van Koerland.
124. Rivieren in Letland, bij Riga.
125. Haven (een van de belangrijkste van het toenmalige Russische rijk) en fort in de monding van de rivier de Duna (thans Daugava), de toegang tot Riga, de hoofdstad van Letland. Duna-monde heet thans Daugavgriva.
126. Reval; thans Tallinn, de hoofdstad van Estland (oorspronkelijk: Taani linn; Deense burcht, herinnert aan de Deense oorsprong).
127. Van Andreas van der Plaats wordt verondersteld dat hij vanwege patriotse sympathieën in 1787 naar Rusland trok. In 1798 kwam hij weer terug. In 1813 speelde hij een rol bij de aankomst van in Nederland oprukkende Russische soldaten. Zie: Witsen Geysbeek, *Algemeen Noodwendig Woordenboek, derde afdeeling*, P-Sce (1847) en NNBW 5 (1921).
128. Fanagoria ligt op de Krim.
129. Vermoedelijk wordt hier het Russische woord *rospiska* of beter *raspiska* bedoeld, dat *cheque* (voor geld) betekent. Van Suchtelen bezat land in het door Rusland veroverde deel van Polen.